

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/wydawnictwo/czasopisma/popularnonaukowe-1/biuletyn-ipn/171788,Biuletyn-IPN-nr-102022-Oswiata-kultura-i-nauka-w-okupowanym-kraju.html>
02.03.2026, 15:53

„Biuletyn IPN” nr 10/2022 – Oświata, kultura i nauka w okupowanym kraju

[Czasopisma](#)

Do pobrania:

[SPIS TRESCI: „Biuletyn IPN” 2022 nr 10 \(203\) – Oświata, kultura i nauka w okupowanym kraju \(pdf, 108.68 KB\)](#)
[„Biuletyn IPN” nr 10/2022 – Oświata, kultura i nauka w okupowanym kraju \(pdf, 56.07 MB\)](#)

Opis

Tajnego nauczania nie zaliczano do walki czynnej, ale było ono równie istotne jak akcje bezpośrednie – partyzanckie czy dywersyjne, wywiad czy propaganda. Tajna Organizacja Nauczycielska w odezwie *Do Ojców i Matek* nakreśliła program ideowy: „Państwo polskie, mimo przegranej wojny istnieje i walka o odzyskanie niepodległości trwa nadal, nikt nie jest zwolniony od wierności dla państwa i narodu, obowiązkiem wszystkich jest wychowanie całej młodzieży w idei służby i poświęcenia narodu. Ideę tę należy wszczepiać przez naukę szkolną”.

Niemcy karali zarówno prowadzących nauczanie, jak i uczniów, a także właścicieli lokali, w których odbywały się komplety – więzieniem, zsyłką do obozów koncentracyjnych lub rozstrzelaniem. Mimo to tajnym nauczaniem objęto ok. 1,5 mln dzieci, ok. 100 tys. młodzieży na poziomie szkoły średniej i wyższej. W pracę dydaktyczną zaangażowanych było kilkadziesiąt tysięcy pedagogów, którzy za tę działalność płacili często cenę najwyższą: w latach 1939–1945 życie straciło 8,5 tys. polskich nauczycieli.

W artykule Jarosława Szarka *Dzieło ludzi wewnątrz wolnych* opisujemy walkę związkowców Huty „Katowice” o taką zmianę obowiązującego w PRL prawa, aby działalność wolnych związków zawodowych była w Polsce legalna. Porozumienie Katowickie podpisane 11 września 1980 r. wydaje się do dziś niedoceniane.

Przedstawiamy też postać błogosławionego ks. Jana Machy w poruszających świadectwach członków jego rodziny.

W „Biuletynie IPN” znajduje się kod QR do filmu Hanny Etemadi *Indeks i karabin* o tajnym nauczaniu w Polsce okupowanej przez Niemców. Prenumeratorzy otrzymają DVD z filmem.

W sprzedaży od 13 października 2022 r. w placówkach Poczty Polskiej, w sieci EMPiK, w salonach prasowych „RUCH” oraz w księgarniach IPN.

[„Biuletyn IPN” jest dostępny również w prenumeracie.](#)

Spis treści

Tajne nauczanie

- Wiesław J. Wysocki - Tajne nauczanie
- Marta Burghardt - Teatr Rapsodyczny w czasie okupacji niemieckiej
- [Waldemar Brenda - Kulturowa partyzantka. Tajne nauczanie na północnym Mazowszu](#)
- Tadeusz Zych - „Leśna” matura
- Grzegorz Ostasz - „Kuźnica” - konspiracyjna oświata ZWZ/AK w Inspektoracie Rzeszów
- Aleksandra Pietrowicz - Przemęczony kuferek. Tajna oświata w okupowanej Wielkopolsce 1939-1945
- Wojciech Frazik - Konspiracyjny think tank - Instytut Europy Środkowej

Sylwetki

- Artur Kubaj - Przywódca robotniczych serc. Aleksander Krystosiak (1922-2002)
- Jerzy Dąbrowski - Błogosławiony ks. Jan Macha (1914-1942)

Komentarze historyczne

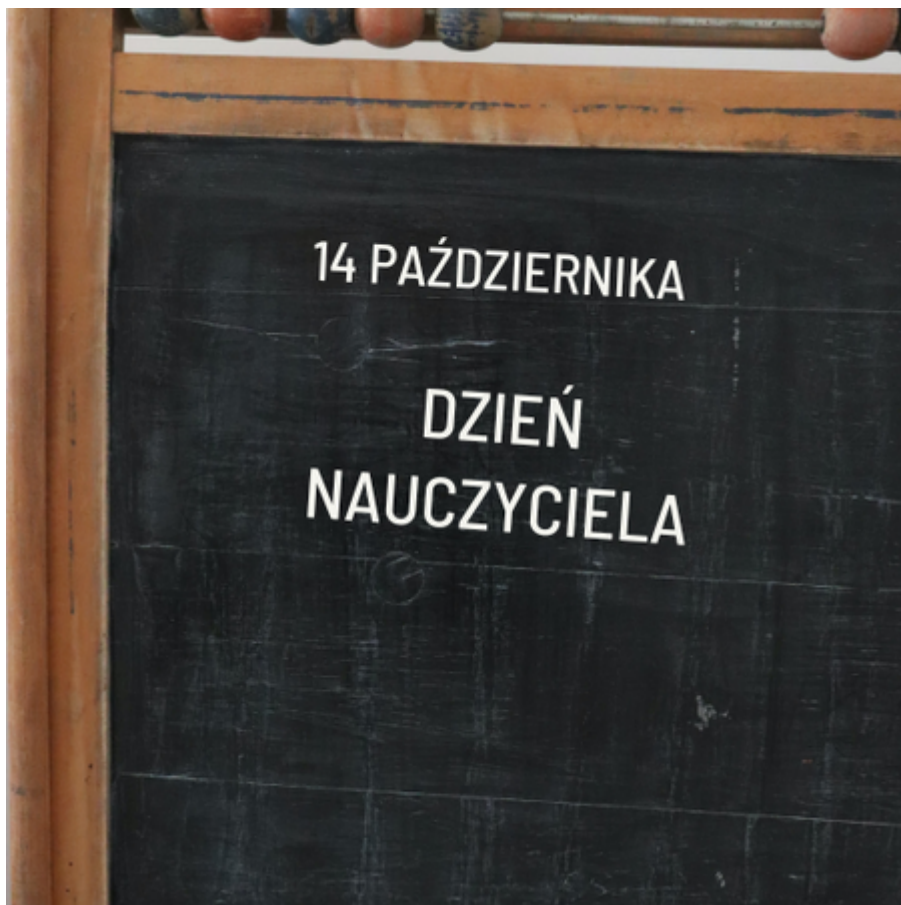
- Barbara Hirszt - Tajna historia zamojskiej twierdzy
- Marta Kupczewska - Kuropaty - miejsce masowych egzekucji sowieckich
- Bożena Koszel-Pleskaczuk - Białostoccy pedagodzy
- Daniel Szlachta - Strajki w kopalniach Jastrzębia Zdroju w 1978 roku
- Jarosław Szarek - Dzieło ludzi wewnętrznie wolnych
- Kinga Hałacińska - Mieleckie Drzewo Życia

Recenzja

- ks. Jarosław Wąsowicz SDB - Męczennik komunizmu. Błogosławiony ks. Tytus Zeman (1915-1969)
[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Powiązane wiadomości

•

Najlepsze życzenia z okazji Dnia Nauczyciela